

Poznań, dnia 19 października 2009 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Poznaniu

LPO-410-32-01/09

P/09/167

Pan Prezes **Piotr Wróblewski**

Przedsiębiorstwo Usług Kanalizacyjnych
„Łęczyca” spółka z o. o.

Na podstawie art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2007 r. Nr 231, poz. 1701 ze zm.), zwanej dalej „ustawą o NIK”, Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Poznaniu skontrolowała Przedsiębiorstwo Usług Kanalizacyjnych „Łęczyca” spółkę z o. o. w Łęczycy („PUK”) w zakresie realizacji wybranych zadań wynikających z zagospodarowania komunalnych osadów ściekowych powstających w oczyszczalni ścieków w Łęczycy w latach 2007-2009 (do 30 czerwca). W związku z tą kontrolą, której wyniki przedstawiono w protokole kontroli podpisanym w dniu 1 października 2009 r., Najwyższa Izba Kontroli – na podstawie art. 60 ustawy o NIK – przekazuje Panu niniejsze **wystąpienie pokontrolne**.

Najwyższa Izba Kontroli negatywnie ocenia zagospodarowanie przez PUK odpadu w postaci komunalnego osadu ściekowego („osadu”), wytworzonego podczas procesu oczyszczania ścieków w oczyszczalni Łęczyca. W wyniku kontroli stwierdzono liczne nieprawidłowości i zaniedbania, których konsekwencją było m. in. powstanie potencjalnego zagrożenia dla środowiska, a nawet zdrowia ludzi.

1. Oczyszczalnia ścieków w Łęczycy („oczyszczalnia”) została uruchomiona 30 czerwca 2000 r., a dla jej obsługi została powołana 14 czerwca 2004 r. spółka z o. o. Przedsiębiorstwo Usług Kanalizacyjnych „Łęczyca”, w której 100% udziałów ma gmina Komorniki. Ustanowiono jednoosobowy zarząd spółki. Oczyszczalnia odbiera ścieki z t. zw. aglomeracji Komorniki, zamieszkałej przez 12.500 mieszkańców, spośród których 8.651 osób korzystało z systemu kanalizacyjnego (według stanu na dzień 31 grudnia 2008 r.). W oczyszczalni oczysz -

czono 480 tys. m³ ścieków w 2007 r. (w tym 0,5 tys. m³ dowożonych) oraz 530 tys. m³ w 2008 r. (w tym 0,4 tys. m³ dowożonych). W wyniku pracy *oczyszczalni* – według szacunków *PUK* – wytworzono 2.465 Mg *osadów* ustabilizowanych po odwodnieniu (330 Mg w przeliczeniu na suchą masę) w 2007 r., 2.625 Mg *osadów* (355 Mg w przeliczeniu na suchą masę) w 2008 r. oraz 1.331 Mg *osadów* (175 Mg w przeliczeniu na suchą masę) w I połowie 2009 r. *Osady* bezpośrednio po odwodnieniu były przekazywane do wykorzystania rolnego na gruntach gminy Mosina i Komorniki.

Oczyszczalnia posiadała pozwolenie wodnoprawne na odprowadzanie oczyszczonych ścieków do rzeki Wirynki. W pozwoleniu tym podano, że powstający w *oczyszczalni* osad nadmierny projektuje się zagęszczać w komorze stabilizacji tlenowej i zagęszczania *osadów* i wywozić poza teren *oczyszczalni*.

2. Kontrola NIK wykazała niżej opisane nieprawidłowości.

2.1 *PUK* nie prowadził kart ewidencji odpadów dla *osadów* wytworzonych w *oczyszczalni*, ani kart przekazania odpadów. Stanowiło to naruszenie obowiązku wynikającego z art. 36 ust. 1 i 4 *ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach* (Dz. U. z 2007 r., Nr 39, poz. 251 ze zm.). Z powodu zaniechania prowadzenia tej ewidencji, *PUK* nie dysponował ścisłymi, rzetelnymi danymi o wytworzonych i wywiezionych z *oczyszczalni osadach*. *PUK* dysponował jedynie danymi szacunkowymi, wynikającymi z faktur wystawianych przez podmioty zajmujące się transportem *osadów*. Na istotnej części tych faktur przewoźnicy nie oznaczyli ilości wywiezionej masy lub ilości wykonanych kursów.

2.2 *PUK* nie wykonywał – wynikającego z art. 37 *ustawy o odpadach* – obowiązku sporządzania sprawozdawczości dotyczącej *osadów*. Nie przekazywał marszałkowi województwa wielkopolskiego rocznych formularzy do sporządzania i przekazywania zbiorczego zestawienia danych o komunalnych *osadach* ściekowych za lata 2007 i 2008. Tego rodzaju sprawozdania są podstawą prowadzonej przez marszałka województwa bazy danych, która jest jednym z instrumentów monitorowania sytuacji w zakresie wytwarzania i gospodarowania odpadami.

2.3 *PUK* nie wykonywał badań *osadów* z częstotliwością zależną od obciążenia *oczyszczalni*, wyrażonego równoważną liczbą mieszkańców (RLM). Badania te winny być wykonywane nie rzadziej niż raz na cztery miesiące przy RLM powyżej 10.000 do 100.000, co wynika z dyspozycji § 5 ust. 2 pkt 2 *rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 1 sierpnia 2002 r. w sprawie komunalnych osadów ściekowych* (Dz. U. Nr 134, poz. 1140 ze zm.).

2.4 Nie wykonywano obowiązku badania gruntów, na których osady były stosowane. Zgodnie z art. 43 ust. 3 *ustawy o odpadach* oraz art. 6 ust. 2 *rozporządzenia w sprawie komunalnych osadów ściekowych* oraz załącznikiem nr 4 do tego rozporządzenia, grunty na których osady są stosowane powinny być obligatoryjnie zbadane, przed ich zastosowaniem i następnie przez 10 lat raz na rok po ich stosowaniu.

W okresie od miesiąca września 2008 r. do 30 czerwca 2009 r. wywieziono 2.290 Mg osadów na grunty o powierzchni 94 ha w miejscowości Plewiska, bez określenia na których działkach zastosowano osady. Grunty te nie były poddane żadnym badaniom. Wywozu osadu dokonano na podstawie ustnych ustaleń z dzierżawcą.

W okresie od stycznia 2007 r. do września 2008 r. wywieziono 4.132 Mg osadów na laguny spółki „Majątek Rogalin”. PUK nie jest w stanie ustalić powierzchni gruntów, na których stosowano osady (spółka „Majątek Rogalin” uprawia około 600 ha). Tylko niecałe 5 ha tych gruntów poddano badaniom przed aplikacją osadów i to przez laboratorium nieposiadające akredytacji. Przekazanie osadów na pola spółki „Majątek Rogalin” nastąpiło na podstawie porozumienia z dnia 26 listopada 2003 r., zawartego pomiędzy tą spółką a gminą Komorniki „na dostarczanie osadów wytworzonych w gminnej oczyszczalni w celu ich dalszego rolniczego wykorzystania”. W porozumieniu tym nie zagwarantowano, że w okresie dziesięcioletnim na tych samym polu nie zostanie ponownie zastosowany osad. Załącznik nr 4 *rozporządzenia w sprawie komunalnych osadów ściekowych* wymaga określenia dawki osadów na cele rolnicze w przeliczeniu na Mg suchej masy/ha w ciągu 10 lat przy zabiegu jednokrotnym lub 5 lat przy zabiegu dwukrotnym.

PUK nie tylko nieprawidłowo wykonywał obowiązek poddawania badaniom osadów i gruntów (na których osady były wykorzystywane rolniczo), ale też zlecał wykonanie tego rodzaju badań laboratorium, które nie dawały gwarancji rzetelności badań. Nie posiadały bowiem one stosownych akredytacji, o której mowa w *ustawie z dnia 30 sierpnia 2002 r. o systemie oceny zgodności* (Dz. U. z 2004 r. Nr 204, poz. 2087 z ze zm.). Zgodnie z art. 147a ust. 1 *ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo Ochrony Środowiska* (Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 ze zm.), istnieje obowiązek zapewnienia wykonania pomiarów warunków korzystania ze środowiska przez laboratoria posiadające akredytację w rozumieniu *ustawy o systemie oceny zgodności*. Również art. 25 ust. 3 *ustawy z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska* (Dz. U. z 2007 r. Nr 44, poz. 287 ze zm.) wymaga, aby laboratoria zajmujące się pomiarami środowiskowymi miały wdrożony system jakości oraz posiadały akredytację w rozumieniu *ustawy o systemie oceny zgodności*. Wydatki poniesione na te badania wyniosły 2.827,07 zł.

W okresie od 1 stycznia 2007 r. do dnia zakończenia kontroli NIK, badania fizykochemiczne i biologiczne *osadów*, powstających w *oczyszczalni*, wykonano na zlecenie PUK dwa razy z prób pobranych w dniach 4 maja 2007 r. i 18 września 2008 r. dla partii *osadów* o masie ok. 4 Mg każda. Badania fizykochemiczne gruntów w tym okresie wykonano tylko jeden raz dla próby pobranej w dniu 7 maja 2007 r. z pola pod rolnicze wykorzystanie o powierzchni nie większej niż 5 ha. Badania wykonywało laboratorium Stacji Monitorowania Środowiska Uniwersytetu Techniczno-Przyrodniczego w Bydgoszczy, które nie posiadało akredytacji na pobór prób *osadów* i gleb oraz wykonywanie badań *osadów* i gleb.

Poboru prób do badań laboratoryjnych *osadów* i gruntów na których miały być stosowane *osady* dokonywał PUK, który nie posiadał akredytacji na te czynności. W raportach z poboru prób nie podano osoby pobierającej próbę, daty poboru oraz wielkości partii wytworzonych *osadów*, z których pobrano próby.

2.5 Wyżej opisane postępowanie – a więc nie prowadzenie ewidencji wytwarzanych *osadów* oraz ewidencji ich przekazywania do stosowania w rolnictwie, niebadanie tych *osadów* zgodnie z obowiązującymi przepisami, a także niebadanie gruntów przed i po aplikacji tych *osadów* – potencjalnie mogło prowadzić do zagrożenia dla środowiska, a nawet zdrowia ludzkiego.

2.5 W latach 2007-2009 (do 20 września) PUK poniósł koszty transportu na kwotę 198.327,57 zł.

W 2009 r. (do dnia 20 września) zamówienie na usługę *wywóz i zagospodarowanie osadów ściekowych z oczyszczalni* firmy transportujące *osady* otrzymywały od PUK na podstawie zlecenia z wolnej ręki. Koszt wywozu *osadów* w 2009 r. (do dnia 20 września) wyniósł 93.806,87 zł z VAT, czyli 22.612,25 euro bez VAT, przekroczył więc kwotę 14.000 euro. Tym samym na PUK ciążył obowiązek stosowania *ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych* (Dz. U. z 2007 r. Nr 223, poz. 1655 ze zm.), w związku z przepisami art. 3 ust. 1 pkt 4, art. 4 pkt 8 i art. 132 ust. 2 tej *ustawy*.

2.6 W obowiązującej „*Instrukcji obsługi i eksploatacji oczyszczalni ścieków w Łęczycy*” nie ustalono sposobu postępowania z wytwarzanymi *osadami* oraz sposobu i częstotliwości wykonywania obowiązkowych badań laboratoryjnych. Tym samym w zakresie tym „*Instrukcja [...]*” nie miała wartości operacjonalizacyjnej względem wyżej wymienionych dyspozycji *ustawy o odpadach* oraz dyspozycji art. 43 ust. 2-3 tej *ustawy*, a więc nie przekładała dyspozycji prawa powszechnie obowiązującego na operacyjne obowiązki wykonywane przez pracowników PUK.

2.7 Pan Prezes nie zaktualizował *„Informacji dotyczącej odpadów z oczyszczalni ścieków w Łęczycy gmina Komorniki”*, złożonej staroście poznańskiemu w 2003 r., co było działaniem nierzetelnym. W informacji tej podano sposób postępowania z *osadami*, który w okresie objętym kontrolą nie był stosowany. W okresie tym nie poddawano *osadów* procesom higienizacji wapnem chlorowanym, a od września 2008 r. *osadów* nie wywożono na grunty będące w dyspozycji spółki „Majątek Rogalin” (celem ich rolniczego wykorzystania).

PUK nie ewidencjonował wapna dla higienizacji *osadów* i nie ujął jego zapasów w protokole inwentaryzacji, co naruszało przepis art. 26 ust. 2 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2002 r. Nr 76, poz. 694 ze zm.). Pan Prezes wyjaśnił, że do higienizacji stosowano wapno pozostawione w dużej ilości przez poprzedniego eksploatatora oczyszczalni. W inwentaryzacji wykonanej na koniec roku bilansowego 2008 r. nie ujęto wapna magazynowanego w *PUK*. W magazynie składowane było wapno chlorowane w pięciu workach po 25 kg, wyprodukowane 17 maj 2005 r., tymczasem w czasie kontroli do higienizacji *osadów* używane było wapno hydratyzowane. *PUK* w latach 2007-2009 (30 czerwca) nie kupował wapna do higienizacji (pierwszego zakupu dokonano dopiero 2 września 2009 r.).

2.8 W przedmiocie zamówienia publicznego na obsługę techniczną *PUK* – zgodnie ze specyfikacją istotnych warunków zamówienia (sformułowania były identyczne w 2007 r., 2008 r. i 2009 r.) – podano m. in., że *„obsługa oczyszczalni polegać będzie na całodobowej obsłudze przepompowni indywidualnej na terenie gminnej sieci kanalizacji sanitarnej w Komornikach oraz obsłudze oczyszczalni przez elektryka z uprawnieniami w systemie zmianowym wyznaczonym w grafiku miesięcznym – obciążenie jeden etat dodatkowo usuwanie awarii*. W ślad za tym identyczne postanowienia znalazły się w umowach pomiędzy *PUK* a spółką „AJP” na kolejne lata (w których przewidziano wynagrodzenia odpowiednio w kwotach brutto 314,8 tys. zł, 349,9 tys. zł i 385 tys. zł).

Zdaniem NIK, mogło to sugerować konieczność zatrudnienia na tych stanowiskach czterech osób. Pan Prezes podał w wyjaśnieniu, że interpretacja tego zapisu może budzić wątpliwości, ponieważ – jak on stwierdził – *„od potencjalnych wykonawców zgodnie z tym zapisem oczekujemy zatrudnienia elektryka z uprawnieniami zgodnie z naszymi potrzebami wynikającymi z harmonogramu czasu pracy, a jednocześnie oczekujemy i wymagamy od firmy <AJP> całodobowego dyżuru w razie awarii”*.

2.9 W prowadzonych postępowaniach przetargowych dotyczących obsługi eksploatacji gminnej sieci kanalizacji sanitarnej w Komornikach i oczyszczalni ścieków w Łęczycy

nie ustalono wstępnej wartości tej usługi, co stanowi naruszenie przepisu art. 35 ustawy – *Prawo zamówień publicznych*.

2.10 PUK nie zaprowadził do czasu rozpoczęcia kontroli NIK książki obiektu budowlanego dla *oczyszczalni*, wymaganej na mocy postanowień art. 60 ust. 1 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – *Prawo budowlane* (Dz. U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118, ze zm.). Książka ta została założona została dopiero w toku kontroli, po wskazaniu tej nieprawidłowości przez NIK, ale do czasu zakończenia kontroli nie zawierała ona jeszcze wymaganych przepisami szczegółowymi danych i załączników. Według zapewnień Pana Prezesa, książka ta będzie uzupełniona do dnia 31 października 2009 r.

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi, NIK Delegatura w Poznaniu wnosi o:

- 1) założenie kart ewidencji *osadów* i kart ich przekazania, w celu ewidencjonowania informacji wymaganych przepisami prawa
- 2) przekazywanie marszałkowi sprawozdań dotyczących gospodarowania *osadami*,
- 3) pełne przestrzeganie obowiązku poddawania badaniom laboratoryjnym *osadów* przeznaczonych do rolniczego zagospodarowania oraz gruntów na których mają być zastosowane,
- 4) zapewnienie wykonywania wymaganych badań *osadów* i gruntów przez laboratoria posiadające stosowną akredytację (łącznie z pobieraniem prób),
- 5) zawieranie umów na wykorzystanie rolnicze *osadów*, a w szczególności zamieszczanie klauzuli, że w okresie dziesięcioletnim nie zostanie ponownie zastosowany *osad* oraz ustalenie obowiązku dotyczącego corocznych badań monitoringowych nawożonych gleb,
- 6) ewidencjonowanie wapna w celu higienizacji *osadów* przed ich rolniczym wykorzystaniem,
- 7) wykazywanie w inwentaryzacjach zapasów wapna do higienizacji *osadów*,
- 8) uzupełnienie instrukcji obsługi i eksploatacji *oczyszczalni* w zakresie postępowania z *osadami* wraz ze wskazaniem częstotliwości ich badań oraz sposobu pobierania prób *osadów* do badań laboratoryjnych,
- 9) uzupełnienie informacji dla starosty o faktyczny sposób postępowania z wytworzonymi *osadami*,
- 10) podawanie na fakturach za przewóz *osadów* trasy, liczby kursów, przejechanych kilometrów i masy przewiezionych *osadów*,
- 11) zapewnienie przestrzegania zasad udzielania zamówień publicznych,
- 12) uzupełnienie książki obiektu budowlanego niezbędnymi wpisami i załącznikami.

Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Poznaniu, na podstawie art. 62 ust. 1 *ustawy o NIK*, oczekuje przedstawienia przez Pana Prezesa, w terminie 21 dni od daty otrzymania niniejszego wystąpienia pokontrolnego, informacji o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków lub o działaniach podjętych w celu realizacji wniosków albo o przyczynach niepodjęcia takich działań.

Zgodnie z treścią art. 61 ust. 1 *ustawy o NIK*, w terminie 7 dni od dnia otrzymania niniejszego wystąpienia pokontrolnego, przysługuje Panu prawo zgłoszenia na piśmie dyrektorowi delegatury NIK w Poznaniu umotywowanych zastrzeżeń w sprawie ocen, uwag i wniosków zawartych w tym wystąpieniu. W razie zgłoszenia zastrzeżeń, zgodnie z art. 62 ust. 2 *ustawy o NIK*, termin nadesłania informacji, o której mowa wyżej, liczy się od dnia otrzymania ostatecznej uchwały właściwej komisji NIK.